

2.	Nat	458	31.3%
3.	Ne	422	28.7%
4.	Noght	120	8%
5.	Not	7	0.5%
Total		1471	100%

The Early Middle English negation paradigm mainly develops a variety and diversity of Old English negative forms, for example: Old English ne → Early Middle English nat / not / noght / no / ne → Modern English not.

The data of Table 1 show that the Middle English negation markers NO, NAT and NE have 1344 word count in G. Chaucer's discourse that makes up 91.5%.

NOT is used to express the following functions: a negative statement, question; intentions, opinions, or appearances, surprise about something; the negative of a word, group, or clause; a negative part of a structure. The author's negative mode is frequently represented by NOT in the combination with the verb to transform the affirmative utterance into the negative one. The prospect of further research is making a comparative analysis of the functions of NOT-marker in three periods of English.

References

1. Захарчук І. О. Морфологічна парадигма заперечення у середньоанглійській мові (на матеріалі "Кентерберійських оповідань" Джефрі Чосера) / І. О. Захарчук // Наукові записки / редкол. : А. М. Архангельська [та ін.]. – Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2013. – Вип. 35. – С. 124-127. – (Серія „Філологічна”).
2. Bosworth J. An Anglo-Saxon Dictionary / J. Bosworth; ed. and enlarged by T. Northcote, M.A. Toller. – Oxford : At the Clarendon Press, MDCCLXXXII. – London : Henry Frowde OUP Warehouse, 1883. – 1302 p.
3. Chaucer G. The Canterbury Tales [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.librarius.com/index.html>
4. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / David Crystal. – 6th ed. – Glasgow : BLACKWELL PUBLISHING, 2008. – 529 p.
5. Fischer O. The Syntax of Early English / Fischer O., Kemenade Ans van, Koopman Willem, Wurf Wim van der. – Cambridge : CUP, 2000. – 341 p.
6. Mazzon G. A History of English Negation. / G. Mazzon. – United Kingdom : Pearson Education Limited, 2004. – 176 p.
7. The Middle English Compendium [Electronic resource] / [Chief Ed. Frances McSparran ...et al]. – University of Michigan Digital Library Production Service, 2001. – Access mode : <http://quod.lib.umich.edu/m/med/>

**Г. Івасюк
(Чернівці)**

ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНІСТЬ МОВИ, МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІЇ

У статті йдеться про взаємовплив німецької мови, ментальності та ідентичності в контексті процесів націєтворення.

Ключові слова: ментальність, автостереотипи, німецька мова, німецька нація, ідентичність.

В статті речь идет о взаимовлиянии немецкого языка, ментальности и идентичности в контексте нацееобразующих процессов.

Ключевые слова: ментальность, автостереотипы, немецкий язык, немецкая нация, идентичность.

The article focuses on mutual influence of the German language, mentality and identity in the context of nation-building process. In the context of globalization and European integration nation and identity become key concepts of public discourse. Peculiarities of national mentality and its linguistic expression have significant practical importance in everyday life and in the political and economic spheres. The undeniable fact is the interdependence of language and mentality, which is expressed through the medium of language.

Correlation of language and identity is manifested in language awareness and linguistic behavior of the individual, and in the formation of linguistic identity as a part of the national identity. In this context, we can talk about relationship mentality and identity through language. Therefore, it is urgent to establish mutual influence of the German

language, mentality and identity in the context of the German nation formation. The aim of our research is to explore the interdependence of the German language, mentality and identity in the context of the German nation.

Key words: *mentality, selfstereotypes, German, German nation, identity.*

У контексті глобалізації та євроінтеграції одними з ключових концептів суспільного дискурсу постають нація та ідентичність. Особливості національного менталітету та його мовного вираження мають вагомим практичне значення як в побутовій, так і в політичній та економічній сферах. Незаперечним є факт взаємозалежності мови і ментальності, яка виражається через засоби мови. Зв'язок мови та ідентичності проявляється як у мовній свідомості та мовній поведінці особистості, так і в формуванні мовної ідентичності як складової національної ідентичності. В цьому контексті можна говорити про взаємозв'язок ментальності та ідентичності через мову. Тому *актуальним* постає встановити взаємовплив німецької мови, ментальності та ідентичності в контексті формування німецької нації.

Метою нашою дослідження є дослідити взаємозумовленість німецької мови, ментальності та ідентичності в контексті формування німецької нації.

Для досягнення мети поставлено наступні *завдання*:

- проаналізувати ключові дослідження, присвячені тематиці німецького менталітету та ідентичності;

- встановити трактування категорій ментальності, ідентичності та нації;

- виокремити ключові концепти німецької ментальності у їх мовному вираженні;

- проаналізувати ключові аспекти взаємодії мови, ментальності та ідентичності в контексті формування німецької нації.

Детальніше проаналізуємо роботи, присвячені менталітету німців. Базові категорії детально пропонуються у ряді праць німецьких дослідників [10; 12; 14; 17]. Нині популярним стає розгляд менталітету різних націй через мовну картину світу, чим професійно займаються лінгвісти: А.Д. Белова [1], І.М.Кобозева [4], В.А. Маслова [5], А.М. Приходько [7], З.А.Харитончик [9]. У нашому дослідженні зупинимось детальніше на взаємовпливах ментальності, мови та ідентичності в контексті німецького націєтворення.

Зупинимось на трактуванні основних термінів, використаних у дослідженні.

Нація (як етнічна спільнота) – спільнота, яка має спільне історичне походження, з єдиною мовою і самосвідомістю (як особистим відчуттям «національної ідентичності» так і колективним усвідомленням своєї єдності і відмінності від інших), власною державністю або прагненням до її створення [8, с. 460].

Національна ідентичність – усвідомлення особистістю своєї приналежності до певної нації та її культурно-ціннісної системи.

На думку Л.Вайсгербера, між людиною і дійсністю перебуває світ мислення, що є посередником, і мова, в якій репрезентований цей світ. "Рідна мова, — писав він, — створює основу для спілкування у вигляді вироблення схожого у всіх його носіїв способу мислення. Причому і уявлення про світ, і спосіб мислення — результати процесу світоутворення, який постійно відбувається у мові, пізнання світу за допомогою специфічних засобів даної мови в даному мовному співтоваристві" [6, с. 10-16].

Ментальність (до нім. Mentalität) є світобаченням в категоріях і формах рідної мови, які поєднують у собі інтелектуальні, духовні та вольові якості національного характеру в його типових проявах [5, с. 49].

Всяка мовна особистість, що репрезентує певний етнос, завдяки перебуванню в етнічному колективі, засвоює відповідні стереотипи поведінки, які сам мовець і мовці його етносу та представники сусідніх етносів вважають особливостями його менталітету. Іншими словами, відбувається так звана автостереотипізація. За концепцією А. Приходька, *автостереотипізація* – це модель пізнання крізь призму власного менталітету, що є, по суті, етнічною самооцінкою, яка має на меті пошук формули етнічної ідентичності [7, с. 141].

В якості позитивних стереотипних характеристик свого етносу німці відзначають: *Fleiß* (старанність), *Genauigkeit* (точність), *Pünktlichkeit* (пунктуальність), *Ordnungsliebe* (любов до порядку), *Qualitätsarbeit* (якісна робота), *Resistent gegen Bestechungsgelder* (непідкупність), *Glaubwürdigkeit* (довіра, надійність), *Verbindlichkeit* (відповідальність). Негативними стереотипними уявленнями виступають: *übertriebener Perfektionismus* (надмірне прагнення до досконалості), *Sturheit* (упертість), *mangelnde Flexibilität* (недостатня гнучкість),

Arbeitsbesessenheit (одержимість роботою), *Humorlosigkeit* (відсутність почуття гумору), *Besserwisserei* (всезнайство), *Griesgrämigkeit* (дратівливість), *Unfreundlichkeit* (недружелюбність), *Verschlossenheit* (замкнутість) [3, с. 422–425].

Телефонне опитування 1008 осіб, проведене в Німеччині в 1998 р. організацією Gallup, показало, що у відповідь на питання про типово німецькі риси найчастіше називали: *Zuverlässigkeit* (надійність), *Fleiß* (працелюбність), *Perfektion* (перфекціонізм), *Ordnung* (порядок), *Pünktlichkeit* (пунктуальність), *Passivität* (пасивність), *Umständlichkeit* (метушливість, бюрократизм), *Arbeitseifer* (трудова етика, завзятість), *Disziplin* (дисципліна) [7, с. 146].

В ході дискусії кінця 90-х рр. ХХ ст. про «німецькі чесноти» інститутом дослідження громадської думки в німецькій пресі було опубліковано повідомлення про репрезентативне опитування, в якому інформантів просили відповісти на запитання, які якості вони вважають «типово німецькими». Провідні позиції зайняли такі якості, як *Zuverlässigkeit*, *Ordnung*, *Fleiß*, *Perfektion*, *Pünktlichkeit*, приблизними словниковими відповідниками яких в українській мові є «надійність», «порядок», «старанність», «перфекціонізм», «пунктуальність», потім слідували «Passivität» – «пасивність» і «Umständlichkeit» – «метушливість, бюрократизм» [7, с. 146].

Підсумовуючи вищенаведені опитування, можна виокремити ключові смислові групи німецької ментальності, а саме:

- 1) Порядок, дисципліна, пунктуальність;
- 2) Працьовитість, старанність, перфекціонізм;
- 3) Якість, точність, надійність;
- 4) Впертість, пасивність, замкнутість, дратівливість, всезнайство, бюрократизм;
- 5) Група стереотипів, пов'язана з моральною стійкістю німців.

Аналізуючи групи автостереотипів німців, доходимо до певних висновків. В основі німецької ментальності та, відповідно, само ідентичності, закладено сприйняття себе в контексті праці та суспільної структури (про що свідчить сприйняття «порядку» як ключового автостереотипу). Це особливо контрастно сприймається у порівнянні з ментальностями слов'янських націй, де основою ментальності буде скоріше сприйняття себе в контексті морально-етичних характеристик та примату індивідуального над суспільним. Очевидно, ця відмінність є причиною ментального конфлікту між німцями та українцями при сприйнятті юридичних та дисциплінарних норм.

Якщо в німецькій світоглядній системі строге дотримання букви закону аж до дрібниць буде означати відповідальність і виконання обов'язку, то у слов'янському світі це ж саме сприйматиметься як «педантизм» в негативній конотації терміну та «нелюдність», якщо виконання обов'язку вимагає застосування штрафних санкцій щодо конкретної людини. Характерним прикладом є кардинально протилежне ставлення до «доносу». Якщо у західному, в тому числі німецькому світі справедливий донос буде означати виконання обов'язку перед суспільством (згадаємо хоча б неможливість списати на контрольній у німецькому навчальному закладі), то у східнослов'янських націй не існує такого поняття, як «справедливий донос», і навіть викриття відвертого зловживання буде мати негативне моральне забарвлення.

Це спостереження дозволяє припустити, що різне сприйняття німцями та слов'янами концептів «порядок» та «обов'язок» спричинене різним досвідом взаємодії людини і держави в процесі націєтворення. Упорядкованість суспільства та встановлення єдиного порядку були необхідними засобами інтеграції німецької нації, а також протистоянню до зовнішніх загроз, тобто були необхідною умовою формування національної ідентичності. В той же час «порядок» у Східній Європі був пов'язаний з придушенням національних ідентичностей та імперським поневоленням, а в радянський період – ще і з придушенням індивідуальності та гідності людини. Той же радянський період сформував суспільне табу на викриття злочинів та укріпив в ментальних структурах цілої групи націй протиставлення людини і держави як антагоністів. По-суті, підтримуючи порядок, слов'янин підтримував систему національного та індивідуального пригнічення, в той час як німець, підтримуючи порядок, сприяв формуванню та збереженню єдиної нації.

Зупинимось на формуванні німецького менталітету та ідентичності в контексті ключових етапів німецького націєтворення. Роздвібненість німецьких земель після Вестфальського миру не сприяла формуванню єдиної мови, ідентичності та народу, проте вже на цьому етапі лідируючі позиції в європейській політиці почала завойовувати Пруссія. Саме пруська ментальність з ключовими концептами «порядок» та «дисципліна» та протестантськими цінностями лягла в основу побудови німецької нації. Наполеонівські війни принесли на німецькі землі ідею

«держави-нації» і сприяли побудові єдиної ідентичності на протиставленні до французької. Окрім того, багато з повалених Наполеоном династій вже не змогли повернутись, а об'єднання німецьких держав в адміністративний союз полегшувало формування єдиної держави.

Віденський конгрес та подальші системотворчі конфлікти за участю Пруссії (айстро-пруська, франко-пруська та ін. війни) створили геополітичний простір для формування Німецької імперії. Цей період можна вважати одним з найважливіших для становлення німецької нації, ментальності та ідентичності. Продовжилася самоідентифікація на протиставленні, прусська ментальність та протестантизм лягли в основу загальнонімецької автостереотипізації. Значною мірою завдяки політичним поглядам О. Бісмарка та міжнародно-політичним викликам концепт «консерватизм» ліг в основу не лише ментальності, а й політичної культури Німецької держави, сприявши формуванню підданської політичної культури [16]. Тому цей етап німецького націєтворення трактується дещо неоднозначно, адже, з одного боку, сформувалися єдина нація, що створило передумови для формування єдиної ідентичності та ментальності. З іншого боку, цінності, що були сформовані в цей період, вважають одним з основних чинників німецької агресії у ХХ ст. Поразка у Першій світовій війні та складна ситуація Німецької держави у Ваймарської республіки спричинили конфлікт ціннісних систем, проте перемогли традиційний «консерватизм» і підданська політична культура, що було однією з вагомих причин приходу до влади націонал-соціалістів [2, с. 21–74].

Період дводержавності на території Німеччини після Другої світової війни є одним з найважливіших для формування сучасних німецької ідентичності та ментальності, адже відбулася цілеспрямована і систематична зміна стереотипів і цінностей. Консервативні цінності систематично змінювали на ліберальні, проте, як показує аналіз німецьких автостереотипів, це вдалося не цілком. Підданська політична культура була перетворена в політичну культуру участі, а в основу нової ідентичності були покладені традиційні для німців концепти «обов'язку», «працелюбності», «моральності», які, як вважають, і стали основною причиною «німецького економічного дива» та подальшого процвітання Німеччини. Проте концепти «нація» та «батьківщина» повернулися у суспільний дискурс аж у 80-ті рр., ставши наслідком трансформацій у міжнародній системі та послугувавши поштовхом до подальших змін [14, с. 122–129].

Возз'єднання Німецької держави вимагало оновлення національної ідентичності відповідно до нових позицій на міжнародній арені. Німецька мова набула світового значення, чому сприяють значні зусилля дипломатії та культурного менеджменту. Проте необхідність нового сприйняття власної держави, визначення ступені її участі у міжнародних відносинах, захисту ідентичності та ментальності від глобалізаційних викликів, побудова європейської ідентичності надалі залишаються актуальними.

Отже, національна самоідентифікація, в тому числі з мовою та з автостереотипами, що мають мовне вираження, є важливим чинником формування Німецької нації. Водночас саме політичне націєтворення сприяло становленню німецької мови та єдиних національних автостереотипів. В синергії цих процесів відбувається розвиток Німецької нації, ментальності та ідентичності і надалі.

Список літератури

1. Белова А.Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы / А.Д. Белова // Культура народов Причерноморья. – 2002. – №29. – С. 17–23.
2. Идеология «особого пути» в России и Германии / ред. Э.А.Паина. – М. : Три квадрата, 2010. – 320 с.
3. Іванюк Н.М. Етнічні стереотипи (на матеріалі німецької мови) / Н.М. Іванюк, О.М. Грибок // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л.Українки. – Вип.4. – Луцьк, 2008. – С. 422–425.
4. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика / И.М. Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
5. Маслова В.А. Ното в культуре / В.А. Маслова. – Витебск : ВГУ им. П.М. Машерова, 2004. – 214 с.
6. Привалова И.В. Отражение национально-культурных ценностей в парамеологическом фонде языка / И.В. Привалова // Язык, сознание, коммуникация: Сб. науч. статей / Отв. ред. В.В.Красных, А.И.Изотов. – М. : МАКС Пресс, 2001. – Вып. 18. – С. 10–16.
7. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
8. Терешкович П. В. Нація / П. В. Терешкович // Новейший философский словарь. – Мн. : Изд-во В. М. Скаун, 1998. – 896 с.
9. Харитончик З.А. К методологии когнитивных исследований в лингвистике / З.А. Харитончик // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики : Зб.наук.пр. – Донецьк : Юговосток, 2007. – С. 284–296.

10. Bausinger H. Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen? / H. Bausinger. – München : C.H. Beck, 2000. – 175 S.
11. Behal-Thomsen H. Typisch deutsch? Arbeitsbuch zu Aspekten deutscher Mentalität / H. Behal-Thomsen. – Berlin; Wien : Langenscheidt, 1993. – 144 S.
12. Eichmann W. Nationales Stereotyp- und sprachliches Klischee – Deutsche und Slawen im Lichte ihrer Phraseologie und Parömiologie / W. Eichmann // Tendenzen in der Phraseologieforschung (Europhras 1992). – Bochum: B.Sandig, 1994. – S. 81–107.
13. Jäger L. Medialität und Mentalität : Theoretische und empirische Studien zum Verhältnis von Sprache, Subjektivität und Kognition / L. Jäger. – München : Fink, 2004. – 369 S.
14. Minder R. Die Entdeckung deutscher Mentalität : Essays / R. Minder. – 1.Aufl. – Leipzig : Reclam, 1992. – 380 S.
15. Schildt A. Deutsche Kulturgeschichte : die Bundesrepublik – 1945 bis zur Gegenwart / A.Schildt, D.Siegfried.-Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2009. – 696 S.
16. Staatsbürger oder Untertanen? : Politische Kultur Deutschlands, Österreichs und der Schweiz im Vergleich / [Fritz Plasser, Peter A. Ulram (Hrsg.)]. – Frankfurt am Main, Bern, New York, Paris : Lang, 1991. – 246 S.
17. Timm E. Kulturanalyse – Psychoanalyse – Sozialforschung: Positionen; Verbindungen und Perspektiven / E. Timm // Beiträge des Instituts für Europäische Ethnologie der Universität Wien, des Instituts für Volkskunde und Kulturanthropologie der Universität Graz. – Wien : Österreichisches Museum für Volkskunde, 2007. – 329 S.

**І. Казимір
(Чернівці)**

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПІДКЛАСИ ІМЕННИКІВ У ЦИТАТНО-АФОРИСТИЧНОМУ ФОНДІ В. ШЕКСПІРА

У статті розглядаються та аналізуються лексико-семантичні підкласи іменників як концептуальні домінанти авторської картини світу прецедентної особистості В.Шекспіра та національної свідомості зокрема.

Ключові слова: лексико-семантичний підклас, мовна картина світу, прецедентна особистість.

В статье рассматриваются и анализируются лексико-семантические разряды существительных как концептуальные доминанты авторской картины мира прецедентной личности В. Шекспира и национального сознания в частности. Проанализированные лексико-семантические разряды свидетельствуют о том, что цитатно-афористичный фонд В.Шекспира выступает интегральной частью национальной фразеологии и предоставляет возможность судить о национальной логике, отражая общечеловеческие приоритеты.

Ключевые слова: лексико-семантический разряд, языковая картина мира, прецедентная личность.

The structural paradigm developed its objective techniques that reveal a relevant information, and cognitive science radically changed its angle of research. A particular attention is drawn to the individual quotations and aphorisms of Shakespeare, which are reflected in numerous lexicographical sources and, on the other hand, considered one of the most important sources of pleasure and intellectual artistic and aesthetic needs of society in the process of verbal communication, on the other hand, reflect, analyze, evaluate and summarize the experience of nation. The given article is devoted to the process of analyzing the lexico-semantic categories of nouns implementing the conceptual dominants on the basis of W. Shakespeare's world picture and national consciousness as well. Having analyzed the lexical-semantic subclasses we indicate that the aphoristic fund of W.Shakespeare is as an integral part of national phraseology and gives us insight on the national logic, reflecting the universal priorities and national values due to the representation of the people all over the world. The aphoristic fund of W. Shakespeare is an axiologically significant quantity of research which reveals a hierarchy of values of the culture of media and language as well.

Key words: lexico-semantic category, linguistic picture of the world, precedent name

На рубежі епох спостерігається зміна наукової парадигми. Некласична структурна парадигма поступається постнекласичній когнітивній, що має антропоцентричний характер. Структурна парадигма виробила свої об'єктивні методики, які дозволяють виявити релевантні дані, а когнітологія кардинально змінила свій кут дослідження і є оптимальною лише на основі об'єктивних даних. Особливу увагу привертають цитати прецедентної особистості В. Шекспіра, які відображені в численних лексикографічних джерелах і, з одного боку, вважаються одним із важливих джерел задоволення інтелектуальних і художньо-естетичних потреб суспільства в процесі мовної комунікації, а з іншого, відображають, аналізують, оцінюють та узагальнюють набутий життєвий досвід нації.

Актуальності даного дослідження слугувала підвищена увага сучасних германістів до проблеми вивчення афористичного фонду національної мови як відображення національного характеру (Л. Вейсбергер, З.Г. Коцюба, О.О. Корнілов, Дж. Лакофф, Т.Е. Тийттанін,